

Afspraken valide exameninstrumenten mbo 2024

Herziene versie 2024

1. Doel

Vertrouwen in de waarde van mbo-diploma's is voor studenten, werkgevers en de maatschappij van groot belang. Het diploma geeft mbo-studenten een vliegende start op de arbeidsmarkt en wordt door het bedrijfsleven op een hoog niveau blijvend gewaardeerd. Daarbij is het essentieel dat ook de ingezette exameninstrumenten van onberispelijke kwaliteit zijn. De afgelopen jaren heeft de sector stevig ingezet op de kwaliteit van examinering. Daarbij hebben scholen met de 'Afspraken voor valide exameninstrumenten' in 2018 met elkaar afgesproken exameninstrumenten in principe in te kopen of volgens dezelfde norm te construeren en vast te stellen. Daarmee is de kwaliteit landelijk duurzaam geborgd.

Deze versterking van de kwaliteit willen de ondertekenaars continueren. Daarom spreken de ondertekenaars in de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' met elkaar af hoe zij via gecertificeerde inkoop, zelf construeren en extern valideren tot valide exameninstrumenten komen. Door volgens deze afspraken te werken neemt de sector zelf de verantwoordelijkheid om de kwaliteit van exameninstrumenten te borgen.

Aanpassingen 2024

Uit de evaluatie in 2024 is naar voren gekomen dat scholen en examenleveranciers van mening zijn dat de afspraken een positieve bijdrage aan de kwaliteit van de exameninstrumenten hebben geleverd. Besloten is daarom de afspraken te continueren. Op basis van de evaluatie worden wel nadere afspraken gemaakt over een proportionele hercertificering van examenleveranciers. Dit houdt in dat bij het bepalen van de steekproef van het aantal te beoordelen exameninstrumenten rekening wordt gehouden met het aantal nieuwe, gewijzigde en bestaande instrumenten. Ook zal er in de norm meer nadruk worden gelegd op de verantwoording over de volledige pdca- of kwaliteitsborgingscyclus van de examenleveranciers¹ die ge(her)certificeerd worden. Daarnaast zal bij het toekomstig beheer en onderhoud van de norm rekening worden gehouden met ontwikkelingen binnen het mbo, zoals toename in maatwerk en examenconcepten zoals Lerend kwalificeren. De aanpassingen in de product- en procesnorm zijn te vinden op de website van de Stichting valide exameninstrumenten mbo. Tot slot laat de evaluatie zien dat de kennis van onderwijsinstellingen over de productnorm en met name de proces- en organisatienorm beter kan, zeker gezien een ontwikkeling als lerend kwalificeren waarvoor deze kennis nog belangrijker is. NTR

¹ Voor de leesbaarheid wordt in het document gekozen voor het woord examenleverancier – als instantie die binnen route 1 gecertificeerd wordt, maar dit kan ook een examenstichting of school zijn.

en MBO Raad zullen zich daarom ook blijven inspannen om deze kennisbasis bij instellingen te verbeteren. De afspraken in dit document zijn slechts redactioneel aangepast.

Typering afspraken

De 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' hebben tot doel het werken volgens de drie routes naar een valide exameninstrument te verankeren en te borgen in de werkwijze van de mbo-scholen en gecertificeerde examenleveranciers². In deze afspraken is omschreven wat het inzetten van valide exameninstrumenten bij examinering inhoudt, welke drie manieren (drie routes) er zijn om te komen tot valide exameninstrumenten, aan welke afspraken de mbo-sector zich daarbij houdt, hoe scholen de toepassing van de afspraken over valide exameninstrumenten inzichtelijk maken en hoe handhaving van de afspraken plaatsvindt.

De afspraken zijn van toepassing op alle exameninstrumenten voor instellingsexamens³ voor de kwalificaties en mbo-certificaten. Het gaat hier om beroepsgerichte instellingsexamens en instellingsexamens voor de generieke examenonderdelen. Deze afspraken gelden niet voor:

- centrale examens;
- externe examens die afgenomen worden als gevolg van (wettelijke) beroepsvereisten, waarbij de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het examen buiten de school ligt;
- keuzedelen, waaraan geen mbo-certificaat is verbonden.

De systematiek van de drie routes (drie manieren) om te komen tot een valide exameninstrument en de norm voor valide exameninstrumenten⁴ worden beheerd door de stichting validering examens mbo (VEMBO). De uitwerking van deze afspraken door stichting VEMBO gebeurt in overleg met de ondertekenende partijen.

2. Uitgangspunten

- Deze 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' bestaan uit een set afspraken op 'hoofdpijn' met bijlagen. Deze bijlagen zijn nadrukkelijk onderdeel van de afspraken.
- Wettelijke kaders over examinering en exameninstrumenten zijn leidend.
- Het toezicht van de Inspectie van het Onderwijs op de kwaliteit van exameninstrumenten is en blijft plaatsvinden aan de hand van het geldende onderzoekskader mbo van de Inspectie van het Onderwijs en de geldende Regeling Standaarden Examenkwaliteit.
- De producteisen uit de norm voor valide exameninstrumenten zijn en blijven congruent met het onderzoekskader van Inspectie en de geldende Regeling standaarden Examenkwaliteit.

² Een gecertificeerde examenleverancier komt voor in route 1 en kan ook een examenstichting of school zijn.

³ Instellingsexamen: examen of examenonderdeel bestaande uit toetsen die zijn vastgesteld en worden afgenomen door of in opdracht van de school.

⁴ Norm voor valide exameninstrumenten: een exameninstrument- en in het geval van certificering tevens een te certificeren examenleverancier- worden getoetst aan de norm voor valide exameninstrumenten. De norm heeft als doel de kwaliteit van een exameninstrumenten en/of examenleverancier die exameninstrumenten construeert vast te stellen. De norm bestaat uit de onderdelen: producteisen, proceseisen en organisatie-eisen.

3. Afspraken valide exameninstrumenten inzetten bij examinering

Mbo-scholen zetten voor de examinering van de kwalificaties en mbo-certificaten enkel valide exameninstrumenten in volgens één van drie routes naar een valide exameninstrument. Hierbij kopen zij in principe exameninstrumenten in bij een gecertificeerde examenleverancier(route 1). Wanneer er geen inkoop mogelijk is of een school van mening is dat er geen goed of passend aanbod is, dan ontwikkelt de school in eigen beheer exameninstrumenten volgens route 2 of route 3 en de hiervoor betreffende 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo'.

De drie routes zijn:

Route 1: het inkopen van exameninstrumenten bij een daartoe gecertificeerde examenleverancier.

Route 2: het door de school individueel of samen met andere scholen in eigen beheer construeren van exameninstrumenten. Het construeren gebeurt volgens de afspraken beschreven in de productnorm.

Route 3: het construeren van exameninstrumenten en deze extern laten valideren.

Het werken met valide exameninstrumenten betekent dat een mbo-school:

- zorgt dat elk exameninstrument voorafgaand aan de inzet bij examinering valide is door met elk exameninstrument een van de drie routes te volgen die leidt tot een valide exameninstrument;
- zich aan de overeengekomen afspraken voor toepassing van de routes houdt;
- bij het gebruik van de routes de vigerende norm voor valide exameninstrumenten die onder de drie routes ligt in acht neemt;
- verantwoordt hoe de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' worden toegepast en welke afwegingen daarbij gemaakt zijn.

4. Afspraken per route

Afspraken Route 1

Route 1 betreft het inkopen van exameninstrumenten bij een gecertificeerde examenleverancier.

Mbo-scholen en examenleveranciers spreken af dat:

- de mbo-school bij het doorlopen van route 1 exameninstrumenten enkel bij (een) hiertoe gecertificeerde examenleverancier(s) inkoop;
- de examenleveranciers zich inspannen om zich te laten certificeren aan de hand van de eisen uit de vigerende norm voor valide exameninstrumenten door een hiertoe aangewezen onafhankelijke certificerende autoriteit. Voor certificering gelden alle eisen uit de vigerende norm: producteisen, proceseisen en organisatie-eisen;
- de hercertificering is proportioneel ingericht. Dit betekent dat rekening wordt gehouden met eerdere certificering. Indien sprake is van verschillende soorten exameninstrumenten, worden deze verschillende soorten bekeken, waardoor er sprake is van een representatieve

certificering.

- de gecertificeerde examenleveranciers het level playing field naleven bij het beschikbaar stellen van exameninstrumenten aan derden. Het level playing field is opgenomen in bijlage 1.

De validiteit van een exameninstrument eindigt zodra:

1. het exameninstrument met vaste examenopdracht gewijzigd wordt en/of
2. het exameninstrument niet voldoet aan de vigerende norm.

Indien er sprake is van een exameninstrument waarbij scholen zelf opdrachten (deels) kunnen vervangen, geldt dat deze na aanpassing vastgesteld wordt door de examencommissie, waarmee de kwaliteit van het instrument is geborgd. Een gewijzigd instrument kan hierdoor weer valide worden.

Afspraken Route 2

In route 2 construeren scholen individueel of gezamenlijk in eigen beheer exameninstrumenten. Route 2 is toegankelijk voor de ondertekenaars van de collectieve afspraken, respectievelijk de onderwijsleden van de NRTO en de MBO Raad.

Mbo-scholen spreken af dat zij bij het in eigen beheer construeren van exameninstrumenten:

- construeren volgens de afspraken beschreven in de collectieve afspraken die zijn opgenomen in bijlage 2;
- de producteisen uit de vigerende norm voor valide exameninstrumenten toepassen;
- de collectieve afspraken voor het construeren en vaststellen van exameninstrumenten operationaliseren met de proces- en organisatie-eisen uit de vigerende norm voor valide exameninstrumenten als referentiekader.

De validiteit van een exameninstrument eindigt zodra:

1. het exameninstrument gewijzigd wordt en/of;
2. het exameninstrument niet voldoet aan de vigerende norm en/of ;

Indien er sprake is van een exameninstrument waarbij het onderwijsteam zelf opdrachten (deels) vervangt, geldt dat deze na aanpassing vastgesteld wordt door de examencommissie, waarmee de kwaliteit van het instrument is geborgd. Een gewijzigd instrument kan hierdoor weer valide worden.

Afspraken Route 3

In route 3 laten eigenaren van ontwikkelde exameninstrumenten deze exameninstrumenten extern valideren door een daarvoor aangewezen certificerende autoriteit. In route 3 wordt een exameninstrument door een aangewezen certificerende autoriteit getoetst aan de producteisen uit de vigerende norm voor valide exameninstrumenten.

Indien eigenaren van extern gevalideerde exameninstrumenten, deze exameninstrumenten beschikbaar stellen aan derden leven zij het level playing field na. Het level playing field is opgenomen in bijlage 1.

De validiteit van een exameninstrument eindigt zodra:

1. het exameninstrument met vaste examenopdracht gewijzigd wordt en/of
2. het exameninstrument niet voldoet aan de vigerende norm.

Indien er sprake is van een exameninstrument waarbij de school / het onderwijsteam zelf opdrachten (deels) vervangt, geldt dat deze na aanpassing vastgesteld wordt door de examencommissie, waarmee de kwaliteit van het instrument is geborgd. Een gewijzigd instrument kan hierdoor weer valide worden.

5. Verantwoording per school

Elke mbo-school:

- maakt voorafgaand aan inzet van exameninstrumenten bij examinering per kwalificatie en mbo-certificaat de keuze welke route(s) zij doorloopt. Gemaakte afwegingen en keuzes zijn tot op het niveau van de kwalificatie en mbo-certificaat herleidbaar;
- maakt op basis van zijn visie jaarlijks de toepassing van de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' door de school inzichtelijk. De school maakt hiervoor op hoofdlijn de beleidskeuzes en afwegingen over het in principe inkopen van exameninstrumenten bij een gecertificeerde examenleverancier(route 1) danwel het zelf construeren van examens (route 2 en 3) inzichtelijk;
- stelt indien nodig (via de MBO Raad of NRTO) informatie over de toepassing van de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' door de school beschikbaar ten behoeve van monitoring die plaatsvindt op geaggregeerd niveau (alle mbo-scholen).

6. Naleving van de afspraken

De **MBO Raad** borgt de naleving van de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' doordat deze afspraken een verenigingsafpraak zijn. Leden hebben met elkaar afgesproken volgens de drie routes voor valide exameninstrumenten te werken en in principe exameninstrumenten in te kopen.

De **NRTO** borgt de naleving van de afspraken voor valide exameninstrumenten door naleving van deze afspraken onderdeel te maken van de door leden jaarlijks te ondertekenen 'Kwaliteitsverklaring NRTO keurmerk'. Hierin staat dat leden van de NRTO in het examenverslag als onderdeel van het Verslag van werkzaamheden verantwoord worden volgens welke van de drie routes zij werken. Als een instelling aan onderdelen van deze eisen niet voldoet, legt de instelling in het Verslag van werkzaamheden uit waarom dat zo is. De uitleg bij afwijking dient expliciet en plausibel te zijn. Het keurmerk is verplicht voor lidmaatschap van de NRTO. Handhaving en gebruik van een escalatieladder zijn aan de orde als door de Kwaliteitscommissie wordt vastgesteld dat een lid van de

vereniging zich niet houdt aan de lidmaatschapseisen - inclusief de kwaliteitscriteria van het keurmerk - en deze instelling met behulp van het 'pas toe of leg uit' principe niet of niet overtuigend verantwoordt waarom dat niet het geval is.

7. Beheer van de afspraken

De ondertekende partijen houden elkaar regelmatig op de hoogte van relevante ontwikkelingen rondom examinering in het mbo. En spreken elkaar hierover jaarlijks. Eventuele aanpassingen van de afspraken, de norm en de uitwerking daarvan vindt in afstemming en met goedkeuring van de ondertekenaars plaats. Geactualiseerde 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' en/of de geactualiseerde bijlagen vervangen de voorgaande versie(s).

De werking van de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' wordt iedere drie jaar heroverwogen door de vier ondertekende partijen. Hiervoor kan eventueel een evaluatie worden ingezet. De eerste heroverweging vindt plaats voor 1 juli 2027, zodat tijdig duidelijkheid bestaat voor examenleveranciers, scholen en certificerende autoriteiten voor eventuele (her)certificering.

Op basis van de heroverweging wordt bezien:

- of de ondertekenaars van de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' de valideringssysteem willen voortzetten. Zo ja,
- of er aanpassingen moeten worden doorgevoerd.

8. Het ministerie van OCW

- Onderschrijft deze afspraken;
- Informeert de mbo-sector tijdig bij voorgenomen wijzigingen in wet- en regelgeving die van invloed kunnen zijn op de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo' en heeft oog voor de congruentie tussen de geldende Regeling standaarden examenkwaliteit WEB en de norm voor valide exameninstrumenten.

Woerden, juni 2024

Carl Govers

Bestuurslid

MBO Raad

Paul Akkermans

Bestuurslid

Nederlandse Raad voor
Training en opleiding (NRTO)

Marijke Backx

Voorzitter

Namens examenleveranciers
verenigd in ExSamen

Henrike Karreman

Directeur MBO

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap (OCW)

Bijlagen Afspraken valide exameninstrumenten mbo

Deze bijlagen zijn expliciet onderdeel van de 'Afspraken valide exameninstrumenten mbo'. De bijlagen betreffen een uitwerking van de afspraken.

Bijlage 1: Level playing field

De toegang tot de routes heeft als uitgangspunt dat er een level playing field geldt. Dit betekent dat:

1. er een eerlijk speelveld is waarin alle mbo-scholen een gelijkwaardige uitgangspositie hebben om toegang kunnen krijgen tot exameninstrumenten die beschikbaar worden gesteld aan derden;
2. twee gelijke scholen in een gelijke situatie hetzelfde worden behandeld door de eigenaar van het aangeboden exameninstrument;
3. redelijkheid: als er voorwaarden worden gesteld of verschillen zijn binnen het level playing field moeten deze redelijk zijn. Dit betekent dat eisen, voorwaarden of regels niet zo'n hoge drempel mogen opwerpen voor (bepaalde) mbo-scholen dat daarmee het level playing field wordt aangetast en toegang wordt onzegd. Redelijkheid gaat over wat billijk en aanvaardbaar is binnen het level playing field.

Bijlage 2:

Collectieve afspraken construeren en vaststellen exameninstrumenten

Juni 2016

Achtergrond - afspraken in Examenagenda

Om de kwaliteit van examinering in het mbo te verbeteren hebben de mbo-scholen verenigd in de MBO Raad, en de NERTO, met het ministerie van OCW in 2014 de Examenagenda mbo 2015-2020 opgesteld. In deze Examenagenda stond onder andere dat scholen collectieve afspraken maken om de kwaliteit van exameninstrumenten te waarborgen.

De MBO Raad en de NERTO hebben met hun leden afgesproken:

1. Scholen kopen in principe exameninstrumenten in bij examenleveranciers (dit kan een examenleverancier zijn opgericht en bestuurd door scholen, een stichting van onderwijs en bedrijfsleven samen of een commerciële partij). Deze examenleveranciers worden (als zij aan de criteria voldoen) t.z.t. gecertificeerd.
2. Als scholen in eigen beheer (zelf of samen met anderen) exameninstrumenten ontwikkelen, doen zij dit volgens de mbo-brede set van criteria voor construeren en vaststellen.

De scholen verantwoorden in hun jaarlijkse examenverslag hun beleidskeuzes over de in te zetten exameninstrumenten bij elke opleiding (inkoop, of zelf of in samenwerking ontwikkeld). Bij inzet van zelf of in samenwerking ontwikkelde exameninstrumenten verantwoorden zij zich over de toepassing van de mbo-brede set van criteria en/of externe validering.

Collectieve afspraken construeren en vaststellen exameninstrumenten

Als uitwerking van de Examenagenda mbo zijn met de leden de volgende collectieve afspraken gemaakt voor het construeren en vaststellen van exameninstrumenten:

A. De mbo-brede set van vijf criteria voor het construeren en vaststellen van examenproducten wordt toegepast bij zelf of samen construeren van examenproducten en het vaststellen ervan:

- *Wettelijke kaders, kwalificatiedossier en standaarden zijn uitgangspunt*
- *Scholen en bedrijfsleven zijn aantoonbaar betrokken*
- *Onafhankelijkheid is gewaarborgd*
- *Systematisch en volgens vastgestelde processen*
- *Constructeurs en vaststellers hebben inhoudelijke expertise en handelen professioneel*

B. Constructeurs en vaststellers zijn aantoonbaar deskundig conform de [Examentaken mbo](#).

Set A van de afspraken wordt hierna verder uitgewerkt.

A. Mbo-brede criteria voor construeren en vaststellen exameninstrumenten

Mbo-scholen staan voor kwalitatief goede examens die een betrouwbare en valide examenafname mogelijk maken. Wij zetten examens in die volgens mbo brede criteria zijn geconstrueerd en vastgesteld en voldoen aan de inspectiestandaarden. Scholen verantwoorden zich hierover in het examenverslag. De constructeurs en vaststellers van de examens zijn bekwaam en deskundig. Kortom, een goed examen geeft studenten de kans te bewijzen dat ze benodigde exameneisen beheersen en geeft werkgevers het vertrouwen in de vaardigheden van afgestudeerde studenten.

We construeren en stellen examens vast volgens de volgende criteria:

Wettelijke kaders, kwalificatiedossier en standaarden zijn uitgangspunt

De eisen uit het kwalificatiedossier, relevante aspecten uit het Toezichtkader BVE en de wettelijke kaders zijn leidend voor de kwaliteitscriteria voor construeren en vaststellen van examens. Deze kwaliteitscriteria worden vooraf vastgesteld en worden aantoonbaar ingezet tijdens het proces van construeren en vaststellen. Hiermee is gewaarborgd dat exameninstrumenten van goede kwaliteit zijn en voldoen aan de standaard van de onderwijsinspectie.

Aantoonbare betrokkenheid scholen en bedrijfsleven

Scholen en bedrijven zijn aantoonbaar betrokken bij het construeren en/of vaststellen van exameninstrumenten. Hierdoor wordt mede geborgd dat examens aansluiten bij de actuele beroepspraktijk en dat rekening is gehouden met de uitvoerbaarheid en organiseerbaarheid in de praktijk.

Onafhankelijkheid is gewaarborgd

Het construeren en vaststellen van exameninstrumenten zijn separaat en onafhankelijk van elkaar georganiseerd. Dat betekent dat er een duidelijke taakverdeling is tussen constructeurs en vaststellers vastgelegd in procedures, waardoor conflicterende taken worden beperkt.

Systematisch en volgens vastgestelde processen

Er is vastgelegd volgens welke stappen - gebaseerd op de Procesarchitectuur Examinering mbo - het constructie- en vaststellingsproces verloopt en wie waarvoor verantwoordelijk is. Hierbij kunnen breed beschikbare landelijke en/of sectorale servicedocumenten en handreikingen ingezet worden.

Constructeurs en vaststellers hebben inhoudelijke expertise en handelen professioneel

Constructeurs en vaststellers beschikken samen over:

- toetstechnische kennis, expertise van examenmethodieken
- vakinhoudelijke kennis, kennis van het kwalificatiedossier
- kennis van actuele ontwikkelingen van beroepen in de betreffende branche(s)
- kennis van en visie op examinering in het mbo en de wettelijke eisen rondom examinering

Constructeurs en vaststellers werken systematisch en zorgvuldig volgens vastgestelde procedures, handelen vanuit kwaliteitsbewustzijn, zijn zich bewust van geheimhouding, staan open voor reflectie en feedback en kunnen beargumenteerd en begrijpelijk toelichten welke keuzes zij hebben gemaakt.